

PROMETHEUS

jibbe willems voor tgmaastricht en philharmonie zuid-nederland – november 2017

PROMETHEUS
ETHON

PROMETHEUS Duizenden jaren hang ik hier, de tel
ben ik eeuwen terug al kwijtgeraakt,
het is zo'n tweeduizend en zeventien
omwentelingen rond de zon geleden
dat ik de jongen die ze Jezus noemen
zag geboren worden in een stal, het arme kind,
dat ik niet veel later aan een houten paal
zijn laatste adem uit zag blazen, nu hou ik,
als de rest van de verdwaalde schapen hier op aarde,
zijn leven aan als referentiekader van de tijd
al hang ik hier veel langer, en zal ik ook
veel langer nog, boven mijn afgrond blijven hangen.

Van zijn wederopstanding was ik trouwens geen getuige,
maar dat zegt niks. Al heb ik vanaf mijn berg
vrij goed uitzicht op het wereldse, alziend ben ik niet.
Maar het zou heel goed kunnen, zijn herrijzenis,
de goden hebben wel vreemdere kunststukjes uitgehaald
en zijn naast wreed soms ook wonderlijk groothartig.

Al moet je altijd oppassen met een gulle god,
in een gift zit dikwijls gif verborgen en een zegen
is even zo vaak een vloek. Neem mij, Prometheus,
vertrouweling en huisvriend van de Olympische goden,
tenminste, dat was ik, tot ik hen het vuur ontfutselde
en aan de mensheid ten geschenke bracht.

Overeenkomst tussen mij en hem,
de jongen die ze Jezus noemen: beiden hebben wij
de mensheid iets gegeven en allebei zijn wij
daarvoor gestraft. Jezus gaf de mensen vrijheid
door hun zonden op zich te nemen, ik gaf ze vuur
zodat ze bevoorrecht zouden zijn boven de dieren.

Nog een overeenkomst: beiden hebben wij ons
geofferd en allebei voor niets. Na zijn kruisdood
ging de mensheid vrolijk door met zondigen en
met het vuur waarmee ik hem vooruitgang wilde geven
heeft de mens zich niet verheven maar bewees hij
juist nog dierlijker dan beest te zijn.

Er zijn ook verschillen. Natuurlijk. Hij, zoon van god, werd gestraft door mensen, wier wreedheid is begrensd door hun beperkte fantasie. Hij hoefde maar een middagje te lijden. Ik, titanenzoon, kreeg mijn penitentie door de goden opgelegd. Christus kreeg het eeuwig leven om bij zijn Vader aan te zitten, ik kreeg het zodat mijn kwelling eeuwig duren blijven kon.

Zijn martelwerktuig wordt nog dagelijks vereerd en ook de vlam, vloek en zegen tegelijk, heeft niets ingeboet aan eerbiedwaardigheid. Maar waar Jezus ook als mens nog wordt herinnerd ben ik, Prometheus, door iedereen vergeten, op wat liefhebbers van de klassieken na. Voor wat het waard is.

En ondertussen blijft mijn straf maar duren. Elke dag komt Ethon, die arend met zijn hondenkop, mijn lever uit mijn zijde pikken. Het orgaan groeit 's nachts weer aan, zodat bij dageraad het hele feest weer van voor af aan kan beginnen. Al moet ik zeggen dat de grootste kwelling na duizenden jaren aan deze rotswand niet de pijn is van het eeuwigdurend pikken, maar de verveling van de eeuwigdurende herhaling.

Slechts om de paar honderd jaar onderbroken door een zelfbenoemde held die meent mij te moeten bevrijden.

Ook nu weer, over de rotswand komt een man met vastberaden blik aan geklauterd, glibberend over duizenden jaren opgehoopte ontlasting. Van mij. Ja. Ik moet toch ergens mijn gevoeg doen? Veel bewegingsvrijheid heb ik niet...

ETHON Prometheus!

PROMETHEUS Goedemorgen Ethon.

ETHON Wat een genoeglijke dag!

PROMETHEUS Het is maar wat je genoeglijk noemt, ik hang hier met een vitaal orgaan uit mijn zijde gestulpt boven een gapende afgrond, daar is niet veel genoeglijkst aan.

ETHON Al duizenden jaren, ja, als straf van de Olympische goden omdat jij het vuur uit de hemel hebt gestolen en aan ons, de mensheid, hebt gegeven.

PROMETHEUS Ik weet het, ja, ik was erbij.

ETHON Wel, aan die straf komt vandaag een einde.

PROMETHEUS Werkelijk?
Ik ben vastgeklonken met onbreekbare ketenen.
Het is onmogelijk.

ETHON Niet voor hem daar,
mens die over de rotsen
hier naar boven klautert.

Dat is Herakles,
die kan het onbreekbare breken.

PROMETHEUS Hij kan maar beter uitkijken.
Hybris is niet iets wat de goden erg op prijs stellen.

ETHON De goden hebben hem zelf de kracht gegeven.

PROMETHEUS Er kan gif in een gift zitten,
een zegen kan een vloek zijn.

ETHON Niet voor hem,
hij is Herakles.

PROMETHEUS Ja, dat zei je al.

ETHON Hij heeft de leeuw van Nemea verslagen,
de Hydra van Lerna onthoofd,
het Erymantische zwijn gevangen,
de stallen van Augias schoongemaakt,
de...

PROMETHEUS Ja, het is duidelijk.
En nu komt hij mij dus bevrijden.

ETHON Juist.

PROMETHEUS Waarom?

ETHON Hoe bedoel je waarom?

PROMETHEUS Waarom komt hij mij bevrijden,
waar heb ik dat aan verdiend?

ETHON Jij bent de man met de vooruitziende blik.
Jij hebt de mensen verder geholpen,
zonder jou zouden ze blind zijn in de nacht
bevrozen in de winter,
jij hebt hun het licht en de warmte gebracht
het vuur
jij hebt hun ijzer leren smelten en smeden
ten koste van jezelf.

Jij bent een held.

PROMETHEUS Dat hangt ervan af.

ETHON Waarvan?

PROMETHEUS Aan wie je het vraagt.

ETHON Als je het hem vraagt dan zegt hij volmondig:
Prometheus is een held.

PROMETHEUS Gelooft hij dan niet in de goden?

ETHON Natuurlijk gelooft hij in de goden!
Wie gelooft er niet in de goden?

PROMETHEUS Volgens Zeus ben ik een misdadiger,
heeft hoogmoed mij tot diefstal gebracht,
en heb ik, door het vuur van hem te stelen,
onze vriendschap verraden. De goden willen
dat ik eeuwig voor mijn misdaad boet.
Toen de verlosser die ze Jezus noemen
aan zijn brandhouten kruisje stierf
had hij alle zonden met zich meegenomen,
behalve die van mij. Mijn lijden is voor altijd.

Held voor de mensen, schurk voor de goden,
Er zijn minder vrome mensen dan jij
verstrikt geraakt in deze paradox.

ETHON Je bent gestraft, ja, en als de goden die straf
als gerechtvaardigd zien, dan is de straf rechtvaardig.

Maar nu is het genoeg.
Jij hebt genoeg geleden.

PROMETHEUS Dat vind ik aardig van je.

ETHON En ik ben er ook wel klaar mee.
Het is geen pretje elke dag die vette lever van jou
binnen te moeten werken.

Ik hou niet eens van orgaanvlees.

PROMETHEUS Ik weet het, al een eeuwigheid luister ik
elke dag naar je gekokhals.

ETHON De eeuwigheid is nog nauwelijks begonnen!
Je hangt hier pas drieduizend jaar.

PROMETHEUS Ik weet het.
Ik ben erbij.

ETHON En na drieduizend jaar mag jij,
van je ketenen ontdaan,
terugkeren naar de aarde.
Waar je door de mensen ontvangen
en aanbeden zal worden.

PROMETHEUS En waarom doet hij dit?

ETHON Doet dat ertoe?

PROMETHEUS *What's in it for him?*

ETHON Is de reden van belang voor het doel: jouw vrijheid?

PROMETHEUS Ik ben gewoon benieuwd.

ETHON Ik heb gehoord dat hij
twaalf onmenselijk zware werken moet verrichten
in dienst van koning Eurysthes
om een vloek op te heffen
en zichzelf te redden van de wraakgodinnen.

PROMETHEUS Twaalf werken.

ETHON Hij heeft de Stier van Kreta opgehaald,
de Stymphalische vogels verjaagd,
de gordel van Hippolyte gehaald,
de...

PROMETHEUS Jajaja.

ETHON Jij bent zijn elfde werk.

PROMETHEUS Zo. Hij is dus ook gestraft.

ETHON Al wat onder de wolken ademt
zal vroeg of laat worden gestraft.

PROMETHEUS En wat heeft hij gedaan
om deze straf te verdienen?
Wat is zijn misdaad?

ETHON Hij heeft zijn kinderen vermoord.

PROMETHEUS Ach. Werkelijk een nobele ziel dus
die mij tot redding is.

ETHON Hij kon er niet zoveel aan doen.
Hera heeft hem geslagen met waanzin
en toen heeft hij zijn zonen de keel doorgesneden.

PROMETHEUS Heb ik hier drieduizend jaar gehangen
om bevrijd te worden door een kindermoordenaar.

ETHON Verandert de aard van de daad
door wie hem uitvoert?

PROMETHEUS Het zou leuk zijn geweest als hij hier
uit naastenliefde was gekomen, uit medemenselijkheid
en niet in opdracht, uit eigenbelang.

ETHON Sluit het een het ander uit?

PROMETHEUS Mijn daad was zuiver, altruïstisch,
ik heb mijzelf geofferd voor de mens,
hulpeloze wezens dat door de modder wroette
en zich met niks dan vieze nagels kon verdedigen
tegen de wereld om hem heen.

Was ik niet met het vuur gekomen
dan was de mens al uitgestorven
in de eerste generatie.

ETHON Precies, je bent een held!

PROMETHEUS Precies, dat is heldendom,
Herakles voert een taakstraf uit.

ETHON Ik vraag het nog een keer: wat maakt het uit?
Het resultaat is hetzelfde; jij wordt bevrijd.

PROMETHEUS En jij ook.

ETHON En ik ook, ja,
ik ben zelf niet gespeend van eigenbelang.

PROMETHEUS Eerste drijfveer van de mens.

ETHON Wil jij enkel dat je ketenen gebroken worden
door een man die zuiver is van hart
en enkel voor een ander leeft. Want dan,
beste Prometheus, zal je hier nog lang blijven hangen.

PROMETHEUS Ik weet het, ik ken de mens.
Ik heb vanaf mijn plek boven de afgrond
een uitstekend uitzicht op zijn handelen.

Ik heb ze het vuur gegeven
om de vooruitgang naar de mens te brengen.

Ik wilde ze helpen zichzelf te verheffen,
maar zij zijn alleen in naam beschaafd,
civilisatie is een masker om hun wreedheid te verbergen.

Ik wilde ze meer laten worden dan dieren
maar zij werden minder dan beesten.

Zelfs de hyena scheurt zijn eigen broeders niet aan stukken,
de slang laat zijn soortgenoten niet verzuipen,
de wolf steekt geen mes in zijn moeders nek
en de haai zal zijn vader niet verraden.

Ergoer nog dan beesten zijn zij, de mens.

Ik gaf ze het vuur. Wat hebben zij ermee gedaan?

Hebben ze hun die kou lijden helpen verwarmen?
Hebben zij ploegen gesmeed om de hongerigen te voeden?
Hebben zij hekken gemaakt om hun broers en zusters voor het gevaar te hoeden?

Nee.

Met het vuur hebben ze vlammenwerpers gebouwd.
Geen ploegen hebben ze gesmeed, maar zwaarden.
Geen hekken om hun broers en zusters te beschermen
maar om ze buiten te houden. In de kou. Hongerig.

Het vuur had voorspoed kunnen brengen voor iedereen,
maar het bracht geweren, kogels, benzinebommen, een kernarsenaal.

De mens had een band kunnen smeden
eenheid voor allen onder de zon
maar wat zijn ze geworden?

Broeders?
Vrienden?
Geliefden?

Nee.

Vrouwenverkrachters.
Oorlogsmisdadigers.
Kindermoordenaars.

Ik had ze moeten laten uitsterven.

Ik heb deze straf meer dan verdiend.

Laat mij maar hangen.

ETHON En ik dan?

PROMETHEUS En ik dan?
En ik dan?
Zolang dat de belangrijkste vraag is
blijf ik hier hangen.

ETHON En Herakles?

PROMETHEUS Laat hem over duizend jaar maar terugkomen,
wellicht is er dan iets veranderd.

ETHON Maar...

PROMETHEUS Stuur hem weg.
Ik verdien de vrijheid niet
en de mensheid,
die verdient het vuur niet.

Mijn lever, Ethon,
je hebt werk te doen.

ETHON Ja.

PROMETHEUS Smakelijk eten.

Ethon begint de lever van Prometheus te eten.

PROMETHEUS Red hen van de eeuwige dood, o Zeus,
op die schrikwekkende dag.
Als hemel en aarde beven,
als gij komt om de wereld te oordelen door het vuur.
O die dag! Die dag van toorn, van onheil en ellende,
die grote dag vol bitterheid.
Als gij komt om de wereld te oordelen door het vuur.
Zeus, geef hun de eeuwige rust
en het eeuwige Licht verlichte hen.